

PWN-Brief

Pastoraat voor woonwagengewoners, Sinti en Roma in Nederland

Emmaplein 19 C, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

Nummer 39, december 2019

Themanummer

'Kom tot mij die belast en beladen zijt en ik zal u verlichten'

Mat. 11:28

PostNL
Port betaald
Port Payé
Pays-Bas

Inhoud

- Inleiding / 2
- Landdag woonwagengewoners
2019 / 3
- Gedachtenis Nelly van de Ven / 3
- Uitreiking Christoffelplaquette / 4
- Feest van Maria
Tenhemelopneming / 6
- Latcho Diewes Festival / 11
- Levenswerkboekjes / 13
- Bibliotheek PWN / 16
- Dagelijkse gebeden in Sintitaal / 18
- Christoffelparochie,
Christoffelkapel / 20
- Herdenking Sinti en Roma / 20

*Het bestuur en de
medewerkers van het
PWN wensen u een
Zalig Kerstfeest
en een
Gelukkig Nieuwjaar*

Inleiding

Jan van der Zandt, landelijk woonwagenpastor

Voor u ligt het vierde achtereenvolgend themanummer van de PWN-brief: PWN-brief 39 met de thematekst uit Mattheus hoofdstuk 11 vers 28: 'Kom tot mij die belast en beladen zijt en ik zal u verlichten'. Dit onderwerp geeft ook de inhoud weer van de jaarlijkse PWN-landdag gehouden op 3 oktober 2019.

Op de voorpagina vindt u de foto van de Sintibede-vaart in Roermond. Op donderdag 18 juli 2019, de avond van de herdenkingsbijeenkomst van de Sinti en Roma, leggen de kinderen spontaan een vorm van een kruis met de kaarsjes die tijdens de herdenking worden aangestoken.

Op de landdag van 3 oktober wordt het thema 'Kom tot mij..' verder uitgewerkt. De hoofdaalmoezenier van Justitie diaken Ryan van Eyk spreekt over het gevangenispastoraat; over mensen die extra belast zijn in het leven en in detentie zijn.

We steken een kaarsje op voor Nelly van de Ven en haar man die achtereenvolgend op 12 april en 13 april 2019 zijn overleden. Nelly heeft in haar leven zoveel mensen bijgestaan als welzijnswerker en vrijwilligster en heeft hen geholpen om hun lasten te helpen verlichten.

We reiken de Christoffelplaquette uit aan vier pastorale werkers die vijftienvintig jaar of langer in het woonwagenpastoraat werkzaam zijn. Alle vier zijn voorgangers van het nieuwe Christoffelproject.

Naar aanleiding van het feest van Maria Tenhemelopneming schrijft Jan van der Zandt een artikel over de waardigheid van de mens waarin hij de betekenis van het feest weer actueel maakt. Dit naar aanleiding van de herdenking van vijfenzeventig jaar Zigeuner-transport op 16 mei en het vijfenzeventig jaar bevrijdingsfeest in 2019-2020. Ook doet hij verslag van het Latcho Diewes Festival gehouden op 6, 7, en 8 september jl. in het bijzondere de bedevaart als onderdeel van het festival op de feestdag van Ma-

Christoffelplaquette

ria geboorte op 8 september in Mariahout. Tijdens de landdag zijn twee nieuwe boekjes gepresenteerd in de serie 'Levenwerkboek' met als titel: 'Werken aan de toekomst' en 'Met liefde en respect redden wij het'. We doen er verslag van en vragen opnieuw de aandacht voor deze en al eerder uitgegeven levenswerkboekjes.

Pater Antoon Egging m.s.c. heeft de dagelijkse gebeden, het Kruisteken, het Onzevader en het Weesgroet nu ook vertaald in de Sintitaal. Antoon vertelt hoe hij te werk is gegaan bij de vertaling ervan en spreekt over de taalachtergronden van de Sintitaal. In het levenswerkboekje; 'Werken aan de toekomst' heeft hij het hoofdstukje 'Het verleden van deze eeuwen oude Sintigeschiedenis' geschreven waarin hij de taalgeschiedenis van het Romanes, in het bijzonder waar het de Sintitaal betreft, extra benadrukt.

De laatste drie speciale edities van de PWN-brief.

Het eerste nummer van deze brief, nummer 36, was een speciale editie gewijd aan het overlijden van H el ene van Hout, 35 jaar secretaresse en redactrice van het PWN.

PWN-brief 37 had als thema St. Christoffel en laatste nummer handelde over Alledaags Geloof.

Landdag woonwagengestuurde 2019

Het thema van de landdag van het PWN op 3 oktober was de Bijbeltekst van Mattheus 11:28 'Kom tot mij die belast en beladen zijt en ik zal u verlichten'.

In de inleiding zegt Jan van der Zandt: 'Onze wereld raakt overbelast. De vluchtelingen, het klimaat, de wereldvrede vanwege het opstaan van eigenzinnige wereldleiders, de invloed van negatieve kant van de digitale communicatie en ook om ons heen in ons werk binnen het woonwagengestuurde ontmoeten we dagelijks mensen die belast en beladen zijn. Maar ook ik zelf die niet kan gaan rusten omdat er steeds zoveel op me afkomt. Mijn eigen kwetsbaarheid en mensen die de hulp inroepen vanwege armoede, niet erkend te worden, mensen die geen werk hebben, ziek zijn, vragen om verlichting.'

Het is goed vandaag stil te staan bij de woorden van Jezus die zegt:

'Kom naar mij die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal ik jullie rust en verlichting geven. Neem mijn juk op je en leer van mij, want ik ben zachtmoedig en nederig van hart. Dan zullen jullie werkelijk rust vinden, want mijn juk is zacht en mijn last is licht.'

Misschien hadden we vandaag een exegeet uit moeten nodigen om de tekst van Mattheus uit te pluizen. Maar dat hebben we niet gedaan. We proberen er samen uit te komen. We hebben Ryan van Eyk uitgenodigd als hoofdaalmoezenier van het justitie pastoraat om een indruk te geven van het werk van de aalmoezenier in de gevangenis. In ons werk kennen wij steeds mensen die straffen moeten uitzitten voor zaken, bezigheden, verkeerde keuzes, waarmee zij in het dagelijks leven negatief belast zijn. Vinden mensen rust tijdens de strafperiode om het leven weer aan te kunnen. En vinden zij rust ook in het geloof waar Jezus op doelde.

In de middag praten we samen over onze eigen pastorale taken aan de hand van een PowerPoint over onze pastorale praktijk. We hebben als pastor, diaken, gelovige veel te bieden. We krijgen het aangereikt vanuit het woord van God, de Kerk, van onze mede-

gelovige. Het sacrament in de kerk, een wijding, een zegening, goede woorden een luisterend oor. Vinden we zelf voldoende rust en kunnen wij die rust ook doorgeven aan de anderen.

We hebben als pastor, diaken, gelovige veel te bieden. We krijgen het aangereikt vanuit het woord van God, de Kerk, van onze medegelovige.

Vooraf is een tekst opgestuurd over Maria Tenhemelopneming. Misschien heeft de tekst geholpen om deze dag voor te bereiden. Maria die de lasten van de wereld mee helpt dragen en daardoor de waardigheid van de gekwetste mens weer kleur geeft'.

Steken een kaarsje op voor Nelly van de Ven en haar man Ben.

Nelly van de Ven

Nelly van de Ven is 12 april 2019 overleden en Ben haar man een dag later op 13 april 2019.

Op de rouwkaart staat de tekst **'Je bent wie je bent, etiketten plak je op flessen en niet op mensen'** Die tekst typeert Nelly ten voeten uit. Heel haar leven heeft zij al haar energie gestopt in het welzijn van mensen die vaak belast en beladen waren met het juk van het leven. Haar krachten waren onuitputtelijk. We danken haar voor haar grote inzet ook voor woonwagengestuurde bewoners, Roma en Sinti. Het vlammetje dat ik ontsteek is haar vlammetje waar zij

zoveel mensen mee heeft verwarmd en licht gegeven. Dat zij en Ben van de eeuwige rust mogen genieten die zij rijkelijk hebben verdiend.

Gelukspoppetje:

Nelly had op het laatste van haar leven nog een bezoek gebracht met de wensambulance op haar werkplaats voor mensen met een bewerking waar zij veertig jaar de kar voor getrokken heeft. Ze bracht voor de meer dan 100 aanwezigen een gelukspoppetje mee. Nelly's levensvisie was daarin uitgedrukt. 'Mensen gelukkiger maken'. Dat poppetje geven we namens haar ook aan de participanten van deze landdag.

In het nagesprek onder leiding van Bic Driessen kwam aan de orde:

De hoofdaalmoezenier pleit voor een goede verhouding met de pastorale zorg buiten de gevangenis. Voor het woonwagenpastoraat betekent dat er een goede communicatie dient te zijn met de pastores, diakens en medewerkers. Afspraken kunnen worden gemaakt om gevangenen te bezoeken en met de desbetreffende aalmoezenier kan afgesproken worden hoe de gesprekken met de gedetineerden plaats kunnen vinden.

Voorstel is om een gesprek te organiseren in de vrouwengevangenis met het doel om de gedetineerden en hun thuissituatie beter te leren kennen. De problemen van de Romavrouwen is ook vaak een taalprobleem. Verder kwam aan de orde dat het woonwagenpastoraat een onderwerp zou kunnen zijn voor de bijeen-

komst van de gevangenis aalmoezeniers. Jan van der Zandt zou daarbij een keer kunnen worden uitgenodigd. Een gevangenis aalmoezenier uit de omgeving zou uitgenodigd kunnen worden bij een bijeenkomst van een diocesane werkgroep van het woonwagenpastoraat.

De pastorale medewerker van het woonwagenpastoraat kan van betekenis zijn voor de nazorg van ex-gedetineerden. Het helpen creëren van werkgelegenheid voor hen is van groot belang. Hulp verlenen bij een goede communicatie met justitie, gemeenten, welzijnsinstellingen, caritas, etc. kan hen wellicht verlichting en ruimte geven.

Uitreiking bronzen Christoffelplaquette

Op de jaarlijkse PWN-Landdag in 's-Hertogenbosch op 3 oktober reikte het bestuur van het PWN Zuster Ulrike Braun uit Soest, Zuster Paula Pijnaker uit 's-Hertogenbosch, Diaken Henri van Leuken uit Helmond en Diaken Johan den Hartog uit Culemborg de uit.

Deze onderscheiding komt niet zomaar uit de lucht vallen maar is een bewuste stap naar een vernieuwing van de aandacht van het pastoraat van woonwagenbewoners, Sinti en Roma in Nederland. De vier onderscheidenen hebben over vele jaren dat zij werkzaam zijn laten zien wat het PWN bedoeld met een Christoffel te zijn.

Zuster Ulrike Braun ontving de onderscheiding omdat zij al 32 jaar in dienst staat van de pastorale zorg op het grote woonwagencentrum 'Beukbergen' in Huis ter Heide, parochie Soesterberg en reeds jaren lang de pastorale aandacht heeft voor de reizigers en Roma in het dekenaat Utrecht. Zuster Paula Pijnaker

bezoekt al 25 jaar bijna wekelijks het woonwagencentrum in St. Michielsgestel, Diaken Henri van Leuken heeft de pastorale zorg voor woonwagenbewoners in Helmond en omgeving en diaken Johan den Hartog verzorgd al 25 jaar het pastoraat voor woonwagenbewoners in het rivieren gebied. Wie zien hen als Christoffels die met de reizigers, Sinti en Roma onderweg zijn en hen van dienst zijn in kerk en samenleving.

Op zoek naar Christoffels

Het PWN heeft op de landdag van 11 oktober 2016 het project Christoffel gelanceerd met als titel 'Vernieuwing van de aandacht voor de mens onderweg naar het voorbeeld van de heilige Christoffel'. De uitgebrachte folder 'Op zoek naar 24 helpers in de St.-Christoffelkring' geeft de belangrijkheid van het thema kracht bij.

Een Christoffel is vaak een idealist die zijn idealen niet altijd kan delen. Zo'n idealist heeft mede-idealisten nodig om gezamenlijk doelen te bereiken. We spreken dan ook van een **Christoffelkring**: een groep mensen, bruggenbouwers, die elkaar ondersteunen, bemoedigen en helpen het soms moeilijke werk on-

der de bevolkingsgroepen te (blijven) verrichten. Christoffels komen regelmatig bij elkaar om hun idealen te delen, energie op te doen en elkaar te sterken in het geloof.

Een Christoffel:

- *maakt geen verschil in de behandeling van (groepen van) mensen;*
- *is dienstbaar aan mensen uit alle bevolkingsgroepen;*
- *gaat uit van de vraag van woonwagenbewoners, Sinti en Roma;*
- *is als het ware een presentiewerker.*

In de samenleving zijn er mensen die voor bepaalde zwaardere taken in de wieg gelegd zijn en die net als Christoffel - krachtig en ondernemend - bijzondere en soms complexe taken kunnen uitvoeren. Het PWN is naar 24 van deze mensen op zoek die zich willen laten informeren over de op te richten St.Christoffelkring.

(Het verslag van de Landdag van het PWN kan worden opgevraagd.)

In de samenleving... op te richten Christoffelkring

Het feest van Maria Tenhemelopneming 15 augustus benadrukt de waardering en respect voor de mens

Naast vele Joden, militairen en burgers zijn ook woonwagenbewoners, Sinti en Roma in de vorige eeuw slachtoffer geworden van de gruwelijkheden en mensonterende praktijken in de laatste wereldoorlog. Na de oorlog hebben de overlevenden moeilijk hun weg kunnen vinden en hebben daarbij te weinig support ondervonden van de overheid en de samenleving. 75 jaar na de bevrijding van ons land kampen nog steeds velen met de gevolgen van die vernederingen en zien hun waardigheid en respect onderuit gaan.

Op 15 augustus vierden we het feest van Maria Tenhemelopneming. Het feest van Maria Tenhemelopneming is in 1950 door paus Pius XII tot dogma verklaard. Dat wil zeggen dat Maria bij kerkelijk besluit als Moeder van Jezus, haar Zoon, met ziel en lichaam opgenomen is in de hemel zoals ook haar Zoon ten hemel is opgenomen (viering op Hemelvaartsdag). Paus Pius XII wilde met dit besluit de wereld oproepen tot eerbied voor het menselijk lichaam. Dit menselijk lichaam werd in de wereld op een bijzondere manier vertegenwoordigd door Jezus als zoon van de Allerhoogste en zoon van Maria en Maria zelf als moeder van haar zoon Jezus.

De Paus geeft aan dat de eerbied voor het menselijk bestaan en het menselijk lichaam in de gruwelijke wereldoorlogen van de vorige eeuw met de miljoenen slachtoffers met voeten is getreden. Bij de gedachte dat de joodse vrouw en moeder van Jezus, Maria, de grote eer is toebedeeld om met ziel en lichaam opgenomen te worden ten hemel kan de verloren gegane eerbied voor het menselijk bestaan weer benadrukken en doen groeien.

Bij de gedachte dat de joodse vrouw en moeder van Jezus, Maria, de grote eer is toebedeeld om met ziel en lichaam opgenomen te worden ten hemel kan de verloren gegane eerbied voor het menselijk bestaan weer benadrukken en doen groeien.

Jezus en zijn moeder Maria worden gezien als de eerstgeborene van een nieuwe mens die de ultieme oorsprong en bestemming gevonden hebben bij hun Schepper. De nieuwe Adam en Eva. (Ave Maria: Ave is het omgekeerde van Eva). En deze nieuwe mens is overgedragen en wordt doorgegeven aan eenieder

die in geloof uit deze eerstgeborene voortgekomen is en er naar streven hun idealen waar te maken.

Slachtoffers

Naast vele Joden, militairen en burgers zijn ook woonwagenbewoners, Sinti en Roma in de vorige eeuw slachtoffer geworden van de gruwelijke wereldoorlogen. Woonwagenbewoners, Sinti en Roma hebben als reizende volken onderweg in hun levensonderhoud moeten voorzien. Al reizend om den brode hebben zij veel weerstand ondervonden

Het prikkeldraad Auschwitz

van de vijandige samenleving en de bezetter. In de laatste wereldoorlog van 1940-1945 zijn de woonwaggenbewoners vaak moeten onderduiken, en hebben vernederingen moeten ondergaan. Veel reiswagens, paarden en bezittingen zijn door de vijand ontnomen. De Sinti en Roma zijn zoals de Joden vervolgd en vele honderdduizenden onder hen zijn omgekomen in concentratiekampen. Sinti en Roma stonden op de nominatie van de vijand om als een onmens betiteld te worden en velen van hen zijn daarom de afschuwelijke dood ingegaagd in de gaskamer op fu-silladeplaatsen of zomaar onderweg tijdens hun reis of op hun vlucht.

Na de oorlog

Na de oorlog kwam het reizend bestaan weer moeizaam op gang. Vooral de Sinti en Roma die de vervolging zijn ontvlucht of ontkomen zijn aan de vernietigingszucht van de bezetter hebben het openbare leven gemeden en hebben zich in de bossen en afgelegen plekken verschanst uit angst voor wat nog met hen zou kunnen gebeuren. Door het Rijk der Nederlanden zijn de Sinti en Roma op een kille wijze behandelend en hebben pas in 1999 een financiële tegemoetkoming gekregen voor herstel. Beetje bij beetje kwamen zij er achter wat met hun families in de oorlog gebeurd was. Tot op de dag vandaag heeft die angst voor de vijand in de opeenvolgende generaties doorgewerkt. Dat betekent dat zij vaak een afzijdig leven hebben geleid en als paria's zijn behandeld. Verschillende ouderen onder hen waren leiders die zich krachtig inzetten om de waardigheid en het respect voor elkaar en onder elkaar met hand en tand te verdedigen en hun identiteit en waardigheid in die miserabele tijd hoog te houden. Zij straalden ook een groot geloof uit.

De afzondering van Sinti en Roma en hun teruggetrokkenheid na de oorlog had twee kanten: vanuit hunzelf de angst ontdekt en verraden te worden om opnieuw de vervolging te moeten ondergaan en van de kant van de samenleving en overheid die een lakse houding aannamen voor het geleden leed en te weinig deden om de opvang van de overlevenden te regelen. Uitingen van vernederingen en vooroordelen gingen daarmee samen. Een dubbele knechting dus.

Geloof in de gerechtigheid en goedheid van God

Maria ten Hemelopneming

De Tenhemelopneming van Maria is een feest voor de hele mensheid. Het zegt dat elk mens door God is geschapen en in die hoedanigheid de hand van de Schepper in zich draagt. Maria is het prototype van die mens. Zij heeft Jezus in zich gedragen hem opgevoed en hem van nabij gevolgd in zijn missie en uiteindelijk, na haar heengaan, in Hem haar voltooiing gevonden in het Vaderhuis van de hemel. De woonwaggenbewoners, Sinti en Roma, hebben het geloof en het vertrouwen in hun God en zijn moeder nooit opgegeven. 'Niet God was schuldig aan de vernietiging van hun volk en andere volken maar de mens die God en zijn Geest verloochenden'.

'Niet God was schuldig aan de vernietiging van hun volk en andere volken maar de mens die God en zijn Geest verloochenden'.

De Sinti en Roma geloven heel sterk dat God ieder oorlogsslachtoffer de waardigheid zal teruggeven die hen op aarde is ontnomen. Zoals Jezus, door de mens, vals is beschuldigd, veroordeeld, bespot en de afschuwelijke kruisdood heeft moeten ondergaan, maar daarna door God zelf in volle glorie en waardigheid is hersteld door de verrijzenis en de hemelvaart. Maria, zijn moeder, is Hem daarin gevolgd. Sinti en Roma herkennen zich in deze gebeurtenissen rond Jezus en Maria in het lijden en dood en in de Tenhemelopneming. Maria's Tenhemelopneming stemt hen hoopvol en sterkt het vertrouwen in de

goedheid en gerechtigheid van God speciaal ook voor al die mensen die in de oorlog mensonwaardig zijn behandeld. Zij troosten zich met het geloof dat God goed voor hen zal zorgen.

Maar wie helpt terug te geven de waardigheid, de zegen en de eer hier op aarde? Hier en nu!

Christoffel Project

Christoffel

Het pastoraat voor woonwagena, Sinti en Roma, het PWN, roept op om de waardigheid en respect voor een ieder te erkennen. Het project Christoffel, de patroon van de reizigers, heeft het PWN uitgekozen om dit doel na te streven als een echte Christusdrager en in de praktijk van elke dag hieraan te werken.

Het PWN roept de Christoffel, dus de christusdrager, in elk mens op om het leven van ieder medemens te respecteren en te waarderen.

Het PWN roept de Christoffel, dus de christusdrager, in elk mens op om het leven van ieder medemens te respecteren en te waarderen. 'Draag het leven van Christus en Maria in je mee en je zult weer mens

worden zoals de schepper, God, je heeft bedoeld: Vrij van angsten en opgewassen tegen de hindernissen en kleineringen van het bestaan'.

De praktijk

IDENTITEIT:

van ventweg naar snelweg

In de praktijk van het leven zien we nog veel te veel dat mensen worden vernederd vanwege hun identiteit. Kinderen worden gepest vanwege hun afkomst. Veel worden gehinderd in hun ontwikkeling thuis, op school en in hun werk vanwege vooroordelen, vroegtijdig terug zetting of afgeschreven te worden als achter standers. Of als ze wat ouder zijn: gediscrimineerd worden door niet in aanmerking te komen voor werk, geen stageplaats toe bedeed te krijgen omdat ze woonwagena, Sinti of Roma zijn, of niet werkbevoegd geacht worden bij het solliciteren naar werk.

In de praktijk van het leven zien we nog veel te veel dat mensen worden vernederd vanwege hun identiteit.

Veel ouderen onder de Sinti en Roma ervaren dat zij niet kunnen participeren in de samenleving omdat het leven, zelf de kost te kunnen verdienen, hun is ontnomen. Generatie op generatie heeft de nomadische levensvorm betekenis aan hun gezinnen gegeven. Ook dat zagen zij in de naoorlogse tijd wegglijden. Er was geen plaats meer voor een trekkende bevolking. De 'ventweg' werd hun ontnomen. Hun identiteit kwam niet meer aan bod. Er kwamen daarvoor geen andere werkzaamheden voor in de plaats want de ruimte voor de ventweg werd veranderd in de 'snelweg'. De jachtigheid van de mens vernietigt de tred van het dagelijks natuurlijke bestaan.

De jachtigheid van de mens vernietigt de tred van het dagelijks natuurlijke bestaan.

Misschien is met de snelweg, symbolisch gezien, ook de eerbied en de waardigheid van het menselijk bestaan in het algemeen voor een groot deel verloren geraakt. De verandering door de 'snelweg' is ook

terug te zien in de natuur om ons heen. Zelfs de rustige grazende koeien zijn verplaatst naar een kunstmatig verblijf in een gesloten stal. Ook daar heeft de waardigheid en zelfredzaamheid van het dier een stuk van de identiteit ingeboet. In het jachtige bestaan en de zucht naar geld en goed, door de mens zelf veroorzaakt, wordt de kleine mens en het natuurlijke bestaan verdrongen naar een kunstmatige onpersoonlijke manier van leven. Terwijl in de bijbel wordt voorgehouden dat het majesteitlijke van de mens juist in de eenvoud is terug te vinden.

WERKGELEGENHEID:

van oude naar nieuwe beroepen

De reizende mens kende vroeger een eervolle plaats in de samenleving. Zij verdienden de kost met ambulante handel. Zij brachten hun waar aan de man. Kwamen langs de deur met snuisterijen. Haalden oud ijzer en vodden op. Voorzagen de gemeenschap met de nieuwtjes, opgedaan onderweg; een soort reizende nieuwsdienst. Er is niets meer over van dit verleden. Onder de Sinti en Roma heeft de zogenaamde herscholing van oude naar nieuwe beroepen vaak nog niet plaats gevonden. Velen van hen zijn door een sociale uitkering uitgekocht. Nu in 2019 ontmoeten we nog veel te veel ouderen en jongeren uit die reizende bevolkingsgroepen die nog steeds geen werk gevonden hebben en afhankelijk zijn geworden van de overheid. Zij ondervinden dat hun ouders en grootouders vroeger een eervolle en waardige plek innamen in de samenleving en dat zij nu moeten vechten voor hun bestaan; dat hun waardigheid ver is afgedaald naar een plaats aan de onderkant van de burgersamenleving waar het moeilijk is te overleven.

HUISVESTINGSBELEID:

nog steeds niet op orde

Een grote vernedering ervaren nog veel woonwageneigenaren, Sinti en Roma en in het huisvestingsbeleid. Dat er geen plaats meer is op de 'snelweg' voor de woon-reiswageneigenaar is geaccepteerd. Maar, nadat de reis met woonwagens is verboden in 1968 en de woonwageneigenaarwet is afgeschaft in 1999, is hun huisvesting bij woningbouwcorporaties en gemeentelijk huisvestingsdiensten nog steeds niet op orde. Er zijn nog teveel woonwageneigenaarlocaties die te ver achteraf liggen en waar de bewoners zich gedumpt en verwaarloosd

voelen. Er zijn nog steeds mensen die vanwege het uitsterfbeleid van de laatste 20 jaar geen woonwageneigenaar meer mogen bewonen en het recht daarop is ontnomen. Er staan veel jongeren op de wachtlijst voor een standplaats die zich dan maar, soms illegaal, een stalletje aanmeten achter de wagens van de ouders om toch een gezin te stichten en zo dicht mogelijk bij hun familie te kunnen blijven. Er zijn woonwageneigenaarcentra waar op dit moment, augustus 2019, een aansluiting op het gas wordt gerealiseerd terwijl er in de naastgelegen wijk al huizen zijn die afgesloten worden van het gas vanwege het nieuwe energiebeleid. Voor de bewoners van de wagens een wens waar zij twintig jaar voor gestreden hebben maar tegelijk nu ook een beschamende vertoning: omdat het zo lang heeft moeten duren en nu ineens achterhaald is.

Er zijn woonwageneigenaarcentra waar op dit moment, augustus 2019, een aansluiting op het gas wordt gerealiseerd terwijl er in de naastgelegen wijk al huizen zijn die afgesloten worden van het gas vanwege het nieuwe energiebeleid.

Mouwen opstropen

Wat zou Paus Pius XII bedoeld hebben met het herstellen en groeien van de menselijke waardigheid bij de verheffing van Maria tot hemeling met ziel en lichaam, en hoe ziet hij dat het herstel en die groei kan plaats vinden?

Op de eerste plaats is de dag van 15 augustus één dag van de 365 dagen van het jaar. Dus wat voor 15 augustus geldt, geldt voor elke dag. Dagelijks dienen, vooral de katholieken die het feest van Maria ten

Hemelopneming weer officieel vieren, de uitdaging aan te gaan om zich in te zetten voor de waardigheid en respect van de medemens naar het voorbeeld van Jezus en Maria. Dat betekent dat de mooie viering in de kerk op 15 augustus, een processie en het opsteken van kaarsjes, gepaard moet gaan met het opstropen van de mouwen om het ideaal en de betekenis van het feest, de waardigheid van de mens in hun nabijheid, dient waar te maken.

Wie zijn die mensen die hun waardigheid hebben verloren?

Misschien vraagt u zich af 'Maar wie zijn dan die mensen van de ventweg die hun waardigheid in deze moderne tijd is ontnomen? Waar kan ik ze vinden?'

Op het landelijk bureau van het PWN komen dagelijks verzoeken binnen om hulp van mensen die in nood verkeren en vaak niet serieus worden genomen. Zo maar enkele voorbeelden:

Een caravan zou hem zijn waardigheid en respect weer teruggeven.

Een moeder van een gescheiden zoon van 40 jaar met een dochtertje van 13 vraagt een caravan. Zij wonen op een afgelegen woonwagencentrum. 'Na de scheiding is alles in zijn leven mis gegaan' zo vertelt zij. 'Hij is nu terug bij mij en vader en woont in een kleine versleten caravan. Hij heeft geen eigen standplaats en is er psychisch onderdoor gegaan. Hij heeft schulden gemaakt en kan het soms niet meer bolwerken. Een goede woon- en reiswagen zou hem weer zijn waardigheid teruggeven en zo krijgt hij het gevoel als vader om iets voor zijn dochtertje te kunnen betekenen. Hij zal zich in de hemel voelen'. Moeder vertelt trouwens dat alle families zich op het afgelegen woonwagencentrum als oud vuil gedumpt voelen en de beloften voor verbetering vanuit de lokale politiek niet worden waargemaakt.

Op een ander woonwagencentrum leeft steeds een angstcultuur voor politie en justitie. Niet omdat de bewoners crimineel zijn maar omdat 85% van de werkende bevolking geen werk heeft en er gewoon te weinig inkomen is om een normaal leven te leiden. Velen van hen zitten in de schuldsanering en zijn niet meer in staat om een mobiel te zijn of zich buiten het centrum te bewegen. De zelfwaarde en het vertrou-

wen in de samenleving en de gemeente is zoek. Er heerst onder de mensen een vernietigende sfeer die aan de naoorlogse jaren doet denken. Wie helpt zoeken naar uitkomsten uit deze impasses?

De boodschap van Paus Pius XII nog steeds actueel.

Paus Pius XII

Hulp vanuit de parochies

Nu 70 jaar later is de boodschap van Paus Pius XII nog steeds actueel. Pastores, pastorale werkers en vrijwilligers en natuurlijk ook de gehele geloofsgemeenschap worden gevraagd om het doel van het feest van Maria ten Hemelopneming uit te dragen en zich in te zetten voor de waardigheid en respect van deze mensen. In de kerkdiensten wordt de nadruk sterk gelegd en gebeden om het leven in het hierna maals te mogen bereiken en tegelijk dient er buiten de kerkdienst ook geholpen te worden dat die 'heerlijkheid' en die 'zegen' gestalte krijgt in het dagelijks bestaan voor mensen die moeten leven in armoede en uitsluiting. Zoek de mensen in de parochie waarvan u weet dat ze het moeilijk hebben op. Sowieso spreekt uw bezoek en aandacht al een waardering uit voor de mensen die zich verlaten weten. Misschien zegt u daar geen tijd voor te hebben. Maar stelt uzelf dan ook de vraag waarvoor en voor wie u dan wel tijd hebt?

Latcho Diewes festival en de viering van de geboortedag van Maria 8 september

Maria Mariahout

Voor het derde jaar op een rij heeft in het weekend van zondag 8 september het Latcho Diewes Festival plaats in Sint Oedenrode en in Mariahout.

Latcho Diewes is Sintitaal en betekent 'Goede Dag'. Het doel van het festival is de Sinticultuur en muziek een podium te geven voor het breder publiek. In 2017 was het festival in Beek en Donk en in 2018 in Venray. Het festival kent tegelijk een religieuze viering in Mariahout. Dit jaar vindt het dus plaats op het weiland van een boerderij in Sint Oedenrode. Op de eerste dag kwamen er al duizenden bezoekers op af.

Ontstaan van de bedevaart

Koekie Wagner de initiatiefnemer van het festival heeft aan het festival ook een bedevaart verbonden naar de Lourdesgrot van Mariahout. Zelf heeft hij met zijn familie van kinds af aan de jaarlijkse Sintibedevaart naar de kapel in 't Zand in Roermond bezocht en droomde om ooit een eigen Sintibedevaart te maken in Mariahout.

De Sintibedevaart van Roermond (Sinds 1982) heeft het concept van religieuze bijeenkomsten en culturele avonden. Religie, cultuur en muziek zijn met elkaar verweven. De religieuze bijeenkomsten, de inzegening van het vuur en het herdenken van de overledenen en de wagen- en familiezegening vinden plaats op het terrein waar de mensen bivakkeren; in de kapel van 't Zand is de opening dienst, en in het kruisweg park het kruisweg gebed en de openlucht de eucharistieviering. Al deze diensten worden begeleid door het Sinti huisorkest.

Met de oprichting van het Latcho Diewes festival kan hij zijn droom van de nieuwe bedevaart waar maken en aan de vooravond van het Festival een kleine bedevaart koppelen. Op de vooravond plant hij een inwijding van het vuur op de locatie van de verzamelde caravans en op zondagmorgen een viering ter ere van Maria bij de Lourdesgrot in Mariahout. Alle festivalgangers en parochianen worden uitgenodigd.

Feest van Maria geboorte

Toevallig viel het festival dit jaar in het weekend van 8 september op het feest van Maria geboorte. Een mooie gelegenheid om Maria 'geboorte speciale aandacht te geven. Het doel van Koekie was zoveel mogelijk festivalbezoekers op zondagmorgen bij de Mariagrot samen te brengen. Een zeventigtal getrouwen waren aanwezig.

Martien Wagner opent de dienst met zang en het Sinti-huisorkest begeleidt de dienst met muziek. De diaken van de parochie Hans Beks en Jan van de Zandt, landelijke pastor, gaan voor. Na de inleiding wordt aan iedereen de gelegenheid gegeven een kaarsje op te steken ter ere van Maria en om de persoonlijke gebeden en zorgen te helpen aan God voor te leggen. In de overweging vergelijkt Jan van der Zandt de geboorte van Maria met het ontstaan van dit nieuwe Latcho Diewes bedevaart Festival. Hij zegt dat de Mariabedevaarten in de wereld vaak ontstaan zijn op plekken waar grote armoede heerste zoals in Lourdes waar in 1850 de verschijningen van Maria aan

Bernadette plaatsvonden; in Kevelaer in 1642 door de vondst van een miraculeus beeldje van Maria bij een door de oorlog gehavende land. Ook de imitatie Lourdesgrot in Mariahout werd door de pastoor en de parochianen gebouwd in de crisisjaren 1933 toen er veel armoede was. Steeds verschijnt Maria of wordt Maria als het ware opnieuw geboren om op haar voorspraak God's zegen af te roepen voor de in nood

Het is alsof Maria persoonlijk ingrijpt en midden tussen de mensen wil zijn om haar medeleven en haar boodschap van vrede en verzoening kenbaar te maken.

verkerende plaatselijke bevolking. Het is alsof Maria persoonlijk ingrijpt en midden tussen de mensen wil zijn om haar medeleven en haar boodschap van vrede en verzoening kenbaar te maken.

Wat is er loos om zorgen over te maken?

Op de folder van Latcho Diewes staat het gebed: 'Onze Lieve Vrouw wij vragen houd uw hand boven ons hoofd houd ons mensen samen'. Het gebed is ook vertaald in het Sintitaal. Het gebed komt uit het hart van de Sinti. Het leed van de oorlog en de voorgeko-

men traumatische angsten die tot nu toe nog steeds merkbaar zijn baart de Sinti zorgen. Het stemt tot dit smeekgebed. Alhoewel de materiele armoede en ellende van toen vaak zijn overwonnen dringen er weer andere noden op. De luxere wereld van nu brengt nieuwe zorgen met zich mee voor de gezondheid van de mens, het dier en de natuur en het bij elkaar houden van de samenleving van de Sintigemeenschap.

Gezamenlijke viering

De Lourdes grot in Mariahout wordt doorlopend bezocht door de Sinti en de reizigers en burgers van de streek en door passanten. Vandaag wordt onder anderen gezamenlijk gebeden voor een ernstige zieke. We smeken Maria met ons te bidden voor kracht in deze moeilijke periode van de zieke en voor genezing. We wensen elkaar proficiat met de viering van de geboortedag van Maria en prijzen ons gelukkig met Haar en Jezus haar Zoon in ons midden.

Na de overweging vieren we de eucharistie aan de grot met de begeleiding van het Sintimuziek. In de middag zal het festival terrein in Sint Oedenrode weer open zijn voor muziek en cultuur. Het is prachtig najaarsweer en er worden weer duizenden bezoekers verwacht.

Folder Latcho Diewes

Twoe nieuwe uitgave Levenswerkboekjes uitgegeven door Stichting Media PWN

‘Werken aan de toekomst’. Uit het verleden en heden van onze eeuwenoude Sintigeschiedenis.

Een levenswerkboek van drie dertigers onder de Sintivrouwen

In dit levenswerkboekje vertellen wij over het verleden, het heden en de toekomst van het Sinti bestaan.

Het boekje ‘Werken aan de toekomst’ kwam tot stand toen wij, drie dertigers onder de Sintivrouwen, in het begin van jaar 2018 onder elkaar gesprekken voerden over de projectaanvraag bij het ministerie van VWS. Bij VWS zijn financiële middelen beschikbaar ter vergoeding van de naoorlogse betoonde kille houding van de overheid ten opzichte van Sinti en Roma. Wij hekelen de hedendaagse houding ten opzichte van onze kinderen die nog te vaak achterstandskinderen worden genoemd. Daar willen wij wat aan doen met behulp van het huiswerkproject. Tijdens de gesprekken hierover kwam de soms harde werkelijkheid

van het dagelijks leven aan de orde wat leidde tot dit levenswerkboekje. Wij stellen ons de vraag: ‘Hoe leefden onze ouders in de reizende tijd? Wat is de waarde van de taal, de muziek en het geloof voor ons en voor de buitenwereld in deze hedendaagse samenleving? Waar komt die stress in ons dagelijks leven vandaan omdat we niet meer kunnen reizen zoals onze ouders voor het levensonderhoud? Hoe zijn we bij elkaar betrokken wanneer iemand ziek is? Welke plaats nemen wij in in de moderne maatschappij?

Om ons Sintibestaan te kunnen begrijpen beschrijft het boekje in het eerste deel de geschiedenis van Sinti en Roma door de eeuwen heen. Daarbij komt de oorsprong van de Sintitaal uitdrukkelijk aan de orde. Wij, de makers van dit boekje, willen met dit boekje bereiken dat de achteloosheid ten opzichte van de Sinticultuur, muziek en taal zal keren in positieve belangstelling en inzet.

Maart 2019

‘Met liefde en respect redden we het’. Levenswerkboek van een jong Romagezin.

In gesprekken met een jong Romagezin is dit boekje ‘Met liefde en respect redden we het’ tot stand gekomen. In het kader van de serie levenswerkboeken is uitgegaan van het thema verleden, heden en toekomst van Sinti en Roma.

Beide ouders van het gezin zijn van Roma afkomst waarvan de man de Nederlandse Roma achtergrond heeft en de vrouw de Slowaakse. Beiden hebben een nieuw bestaan moeten opbouwen. Zij wonen op een vaste standplaats op een familie woonwagencentrum in het zuiden van het land. De tijden van welk er liggen achter hen maar in de praktijk van elke dag zijn zij nog zeer nabij. Tegelijk groeien de kinderen van hen op in de moderne sedentaire wereld in Nederland. De tegenstellingen met het verleden en het heden worden als erg groot ervaren. De liefde en respect voor de Romacultuur neemt een grote plaats in binnen het gezin. Het treft hen dan ook bijzonder dat in de moderne maatschappij de liefde en respect vaak zoek is. De maat die genomen wordt in de

moderne samenleving bij de opvoeding van de kinderen is vaak de maat van een systeem waarbij voor liefde en respect, voor cultuur en gewoonte weinig ruimte overlaat. Niets ontziende maatregelen van de overheid en instanties kunnen dan het gezin en de culturele waarden volledig op de kop zetten. In dit boekje wordt een lans gebroken voor de belangrijkheid van de mens en zijn verleden boven regels en systemen. 'Alleen dan redden we het in het leven' zo zeggen zij. 'Als liefde en respect plaats moeten maken voor systemen van opvoeding dan is er voor ons en onze kinderen geen werk en plaats in deze samenleving en zijn we verloren'.

De schrijvers van het boekje vragen aandacht voor de jonge Romagezinnen. Jonge gezinnen kampen vaak met jeugdzorgsystemen die schadelijk en vernielend zijn in plaats van heel makend. Er wordt te weinig aandacht gegeven aan de onmacht van de ouders om er boven op te komen.

De 'andere wereld' in onze westerse samenleving is voor de Roma uit het buitenland een uitdaging maar kan tegelijk hen in de vernieling helpen. Een weg terug naar Oost Europa blijkt er niet meer te zijn. Liever hier aan de rand van een rijke samenleving te leven dan terug te gaan naar de armoede van het thuisland. Mei 2019

Belangrijke aandachtspunten zijn:

- a. Erkenning te vragen voor de eeuwenoude taal en cultuurbeleving.
- b. Aandacht te vragen voor jonge Romagezinnen en speciaal voor de moeilijke situatie waarin de jonge vaders en moeders in verkeren.
- c. Instanties, zoals jeugdzorg, erop te wijzen dat er geen eenzijdige hulpverlening aan kinderen wordt gegeven. Zij worden verzocht de ouders volledig te respecteren in hun ouderlijke zorg en eigen verantwoordelijkheid en rekening te houden met de eigen Romacultuur.
- d. Werken aan kadervorming van Sinti en Roma. Dat zij zelf, door te werken aan deze uitgave, krachtiger worden in hun positie in de samenleving.
- e. In te zetten op werkgelegenheid. Jongeren helpen met onderwijs en in te groeien in het ondernemen van werk.
- f. Het geven van een voorbeeldfunctie.

Jonge gezinnen kampen vaak met jeugdzorgsystemen die schadelijk en vernielend zijn in plaats van heel makend

Reeds eerder verschenen levenswerkboekjes:

Toen, nu en dan?

Een levenswerkboek van drie dertigers onder de Roma. Een gezamenlijke productie van het Pastoraat Woonwagenbewoners Sinti en Roma in Nederland (PWN) en het MST Mensen in beeld houden.

Uitgave: Stichting Media PWN, augustus 2017.

Het verleden is nog zo dichtbij.

Een levenswerkboek van drie Sintivrouwen.

Uitgave: Stichting Media PWN, mei 2018.

De boekjes zijn te bestellen bij Stichting Media PWN Emmaplein 19 C 5211 VZ 's-Hertogenbosch

Eerdere uitgaven Media PWN

Gedenken in Auschwitz

Een reis van Sinti en Roma naar het voormalige concentratie- en vernietigingskamp

Een belangrijk aspect in het verwerken van het leed dat Sinti en Roma tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben ondervonden, vormt een bezoek aan het voormalige concentratie- en vernietigingskamp Auschwitz in Polen. In 2006 reisde een gezelschap van 38 deelnemers, jong en oud, naar deze plek om 'de ontmoeting' met overleden verwanten aan te gaan om zo de emoties proberen te verwerken.

2006, 12 pagina's

Geloven Onderweg

Met woonwagenbewoners, Sinti en Roma op bedevaart

De van oorsprong reizende bevolkingsgroepen woonwagenbewoners, Sinti en Roma kennen bedevaarten van oudsher. In plaatsen als Roermond, Banneux (B.), Fátima (P.) of Saintes-Maries de la Mer (Fr.) wordt gevraagd om genezing van zieken, om heil en

voorspoed en herdenkt men de overledenen door middel van talloze opgestoken kaarsen. Ook plaatselijke kerken zijn als het ware een bedevaartsoord waar God, Maria en de heiligen op een bijzondere wijze worden vereerd. Binnen de parochiegrenzen behouden deze bevolkingsgroepen zo hun eigen plaatsen van devotie.

2008, 12 pagina's

Donkere Dagen

Uit het leven van Sinti, Roma en woonwagenbewoners

Discriminatie, vervolging en deportatie van Sinti en Roma gedurende de oorlog van 1940-1945 zijn lang voor de buitenwereld verborgen gebleven. In deze brochure komen drie generaties Sinti en Roma aan het woord hoe zij omgaan met de oorlogservaringen van henzelf, hun (groot)ouders, familie en verwanten. Het zijn indrukken en emoties van oorlogsslachtoffers en hun nabestaanden waarbij de verhalen, getuigenissen en herdenkingen, indringend worden weergegeven.

2009, 55 pagina's

Van Pater tot Parochie

Een eeuw woonwagenpastoraat in Nederland

De twintigste eeuw is de eeuw van de veranderingen voor de woonwagenbewoners, Sinti en Roma in Nederland. Inperking van vrijheid, concentratie van woonwagencentra, decentralisatie en trekverbod.

De pastorale zorg bleef tot ver in de twintigste eeuw categoriaal met aalmoezeniers, (vrouwelijke) religieuzen, contactpersonen en vrijwilligers namens de kerken. Met de ontwikkelingen in de maatschappij werd deze zorg langzaam maar zeker overgedragen aan het reguliere pastoraat, de parochies dus. De brochure geeft daarbij een inzicht in de religiositeit en eigen geloofsbeleving van deze bevolkingsgroepen.

2010, 70 pagina's

Door alle tijden

De Roma, zoekend naar houvast in Kerk en samenleving

In Nederland trokken Roma met enige regelmaat de Nederlandsgrenzen over, zich vasthoudend aan familie- en cultuurverbanden, gewoonten, gebruiken, eigen taal,

en godsdienstige opvattingen. Met veelal achterstanden in onderwijs en werkgelegenheid, schulden en armoede als gevolg. Het kennen van de achtergronden van deze bevolkingsgroep kan behulpzaam zijn ter verbetering van de onderlinge verhoudingen en communicatie in de maatschappij, maar vooral ook binnen de parochies. Wie zijn zij, waar komen ze vandaan, hoe leven en geloven ze?

2011, 58 pagina's

**Ten dienste van
Woonwagenbewoners, Sinti en
Roma in de samenleving**

Aan de hand van de zeven lichamelijke en de zeven geestelijke werken van barmhartigheid worden persoonlijke verhalen en ervaringen van contactpersonen, presentiewerkers en intermediairs weergegeven. Zij hebben een specifieke contactfunctie en vervullen een brugfunctie tussen de bevolkingsgroepen, instellingen en parochies.

2012, 44 pagina's

Bibliotheek PWN

Unieke boekenverzameling in vele talen

Het PWN heeft een redelijk uitgebreide bibliotheek met literatuur, geschiedenis, informatie- en leerboeken over woonwagenbewoners, Sinti en Roma. De collectie is in het Nederlands, Engels, Duits, Frans, Spaans, Italiaans. Een bijzondere plaats nemen de boeken in uit Oost Europa en zijn geschreven in het Hongaars, Slowaaks, Tsjechisch en Kroatisch.

Boeken in het Romanes

Er is ook een beperkt aantal boeken in het Romani/Romanes. Hierbij horen ook z.g. tweetalige boeken en daaronder vallen alle woordenboeken en een groot aantal bijbel-vertalingen of gedeelten daaruit. Zo is bijvoorbeeld de eerste kinderbijbel met plaatjes van Kenneth N. Taylor, voor Slowakije in drie verschillende Romadialecten uitgegeven.

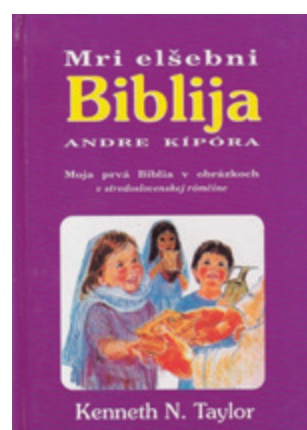
En.... waar er alléén sprake is van Romani/Romanes, moeten we altijd nog een onderscheid maken tussen de verschillende dialecten. Ofschoon er wel gestreefd wordt naar een algemeen erkende schrijfwijze, treffen we hier de meest uiteenlopende spellingen aan, aangepast aan de schrijfwijze en uitspraak van de plaatselijke landstaal. Dit soort boeken valt gewoonlijk onder de categorie geestelijke of culturele boeken zoals bijvoorbeeld 'Kristosko Trajo' van Charles Dickens en 'Le veseski dej' van Bari Károly.

Taalwetenschap

In de meeste buitenlandse literatuur, maar ook in veel Nederlandse boeken wordt geen onderscheid gemaakt tussen Roma en Sinti. Dat onderscheid is vrij recent. Men benoemt hen samen met als verzamelnaam 'Zigeuners' of met een naam die daarop lijkt zoals 'Cigányok' in het Hongaars of 'Cikáni' in het Tsjechisch. Engels-sprekenden gebruiken ook de verzamelnaam 'Gypsies'.

We kennen de Sinti als een onderscheiden groep met een eigen dialect, maar degenen die we nu Roma noemen bestaan ook weer uit verschillende groepen met onderscheiden dialecten. Hun gemeenschappelijke taal noemen we 'Romani cib' of 'Romanes'. Het is voor alles een gesproken taal. Er is echter in onze bibliotheek een aantal boeken voorhanden om je te verdiepen in het Europees Romanes/Romani met al haar dialectische verschijningsvormen. Op een aantal universiteiten in zowel West- als Oost-Europa wordt tegenwoordig een bijzondere aandacht besteed aan het Romani, de taal van onze Sinti en Roma, dit mede in het kader van de studie van de Nieuw Indische talen, waar het Romani dan een onderdeel van is.

Oorlog en geschiedenis

De naoorlogse literatuur van en over de Sinti wordt sterk beïnvloed door de vervolgingen en de kamperingen gedurende de laatste wereldoorlog. Het is dan een geschiedkundige beschrijving of het kan ook een persoonlijke getuigenis zijn. Dat geldt zowel voor de boeken in het Nederlands en zeker voor die in het Duits geschreven zijn. Er zijn ook boeken over

de oudere geschiedenis in West Europa en zelfs in Nederland zoals bij voorbeeld de "geschiedenis der Zigeuners in Nederland van 1420 tot 1750" van dr. O. van Kappen. Daarnaast zijn er, weliswaar spaarzaam, beschrijvingen over de eigen cultuur in plaatselijke archieven opgetekend.

Krantenartikelen

Een bijzondere vermelding verdient ons uitgebreid archief met een verzameling van uitgeknipte krantenartikelen over woonwagenebewoners, Sinti en Roma tussen de jaren 1980 en 2010. Deze krantenknipsels uit de Nederlandse dagbladen en streekbladen, kunnen op aanvraag worden ingezien.

Beziel door Maria Hannes Weiss, Sinto en bedevaartleider

Maria neemt in de Sinti- en Romacultuur een centrale plaats in. Hannes Weiss was ervan overtuigd dat de Mariadevotie bij de traditie van de Sinti hoorde en nam in 1981 het initiatief voor een jaarlijkse Sintibede- vaart naar Onze-Lieve-Vrouw van de Kapel in 't Zand te Roermond, van oudsher een plek waar Sinti naar toe trokken. In de daaropvolgende jaren heeft hij er altijd voor gezorgd dat de burgersamenleving bij deze culturele collectieve Sintibede- vaart werd betrokken. Bijna dertig jaar lang bleef Hannes Weiss de enige en ongeëvenaarde bedevaartleider, gekend door paus en koningin, burgemeesters en bisschoppen, maar vooral gerespecteerd door zijn eigen mensen.

2013, 48 pagina's

Stichting Media PWN,
Emmaplein 19 C,
5211 VZ 's-Hertogenbosch.
T. 073-7370223
E. pwin@telfort.nl

Kerk & Presentie Aanwezigheidspastoraat voor woonwagenebewoners, Sinti en Roma

Bij plaatselijke functionarissen, ambtenaren, onderwijzend personeel of pastores ontbreekt soms het nodige begrip van de traditie, cultuur en gewoonten van de Roma in Nederland. Bij problemen vraagt dit om de inzet van intermediairs als presentiewerkers die zowel van de woonwagenebewoners, Sinti en Roma als van plaatselijke kerkgemeenschappen en overheden vertrouwen genieten. Sinds enkele jaren is pastoraal werker Hans Oldenhof betrokken bij de problematische situatie van enkele Romagezinnen in de katholieke geloofsgemeenschappen van Nieuwegein en IJsselstein. Binnen de diaconie van zijn parochie heeft hij ontdekt dat hij als pastoraal werker hierin van grote betekenis kan zijn.

2014, 28 pagina's

Brochures bestellen

Maak het desbetreffende bedrag o.v.v. titel, aantal, naam en adres over op:

NL 16 RABO 0324 6312 19
ten name van Stichting Media PWN te 's-Hertogenbosch.

Nieuwe website PWN

Het PWN krijgt in de loop van de decembermaand een nieuwe website

www.woonwagenepastoraat.nl

Dagelijkse gebeden in de Sinti Taal

Pater Antoon Egging m.s.c.

In een vorige uitgave van onze nieuwsbrief met het themanummer 'Alledaags geloof' PWN-brief 38, hebben we aandacht besteed aan een tekst met de dagelijkse gebeden in het Romani of Romanès. In aansluiting hierop leg ik u in dit artikel de vorming van de dagelijkse gebeden in de Sintitaal voor en het eindresultaat daarvan.

Ondanks dialecten en taalvarianten toch één tekst in het Romanès

Met enkele in Nederland wonende Roma hebben we toen gezocht naar een voor ieder aanvaardbare tekst. De in Nederland verblijvende Roma gebruiken allerlei taalvarianten want in de loop der jaren kwamen uit verschillende landen in Midden en Oost Europa Romafamilies naar Nederland. Zij hebben daarom ook specifieke woorden of zegswijzen. De taal van vorige gastlanden heeft sporen in eigen omgangstaal achtergelaten. Ondanks het feit dat er onderscheiden dialecten zijn, zijn we toen toch tot een gebedstaal gekomen. Zie PWN-Brief 38 pagina 12: 'Dagelijkse gebeden in het Romanès'

Verschillende taalachtergronden van Sinti

Dit is ten dele vergelijkbaar met de taal van de Nederlandse Sinti. Zij spreken ook Romanès, maar doordat onze Sinti al eeuwenlang in West Europa verblijven, hebben zij veelal een andere woordkeus en andere leenwoorden.

Leenwoorden zijn nodig als er voor bepaalde materiële dingen, begrippen of uitdrukkingen in de grondtaal geen passend alternatief voorhanden is. Óf er is sprake van kleine woorden die erg veelvuldig worden gebruikt en daardoor als iets vanzelfsprekends in de taal zijn opgenomen.

Bij de in Nederland gangbare Sintitaal is een duidelijke invloed vanuit het Duits. In de taal van de Franse Sinti, de Manouches, vindt men ook nog sporen uit het Frans en in Noord Italië is dat natuurlijk van het Italiaans. De dagelijkse gebeden die ik hier als proef publiceer, sluiten aan bij wat ik tijdens de bedevaart van Roermond met de hulp van een aantal Sinti families uit het buitenland heb kunnen samenstellen. Dit resultaat kon ik weer voorgeleggen aan Nederlandse Sinti. De dagelijkse gebeden zijn daarna door hen weer aangepast en verbeterd. De eindtekst is nu algemeen bruikbaar. Verbeteringen zijn natuurlijk altijd welkom.

Gebed uit het hart

We hopen dat deze vertaling van de dagelijkse gebeden in de Sintitaal niet alleen een steun is voor al degenen die in het gebed voorgaan, maar ook dat deze gebeden in de Sinti gezinnen gebruikt worden en zo ook weer doorgegeven worden aan de kinderen. Deze dagelijkse gebeden vinden we terug in het Nieuwe testament en stammen uit de oeroude christelijke traditie. Nu kunnen ze dus ook in de eigen Sinti-moedertaal gebeden worden. Je moedertaal is en blijft de taal van het hart en kan zo een intieme band scheppen met onze hemelse vader en Maria de moeder van Jezus, die nu ook onze hemelse moeder is.

**Nu volgt hier de tekst
van de dagelijkse gebeden in de Sintitaal:**

Het Kruisteken

**Oe laab foen oe Daad, oe Tsjáwò,
oen oe hajliego Gajstò. Amèn.**

Het Onzevader

**Maro Daad hie an oe bolluppèn.
Tiero laab wèl eerdo.
Toe brawluppèn wèlla.
Tierie knáda wèlla appie
phoeph (deze **oe** lang uitspreken)
hach an oe bolluppèn.**

**Dè mènde maro maro hakko diewès.
Oen fortsèje mènge mare zierende
ha mèr tsjèjra lènge zierende.
Moek mèn ka appo foelo drom
oen lè oe tsjielatsjiejepèn mènnda wèk. Amèn.**

Het Weesgegroet

**Latsjo diewès, hajliegie María,
Fol foen knáda.
O báro Dèwwèl hie miet toech.
Toe hal hajliegie maskral tsjèl oe djoewía
oen oe Dèwwèl tiero Tsjáwò
wèlla foen tiero hajliegò kèrprò.**

**Hajliegie María, ie daaj foen oe báro Dèwwèl,
péte mènge for mare zierende
Kana bies appo tsiero foen maro mèrpèn.
Amèn.**

**Toelichting bij de vertaling
Nederlandse schrijfwijze**

De dagelijkse gebeden in de Sintitaal zijn overeenkomstig hun klank weergegeven en daarna zo goed mogelijk op de Nederlandse schrijfwijze opgetekend, in de hoop dat deze gebeden door iedereen in Nederland en Vlaanderen gelezen en gebeden kunnen worden. Ik wil hierbij enkele opmerkingen plaatsen. We moeten wel voor het hardop lezen eerst goed de tekst bekijken.

Tekening Maria gemaakt door Héléne van Hout

Daarbij onderstreep ik graag de woorden van Gaston Dorren die dit jaar met zijn boek 'Babel' de Nederlandse taalboekenprijs won: *“Lezen in een taal die je doorgaans alleen hoort is inderdaad niet gemakkelijk, want je hebt geen woordvoorbeeld. Dat maakt het lezen van een streektaal of dialect ook zo lastig, zelfs voor iemand die dat elke dag spreekt”*.

(uit het boek 'Babel' door Gaston Dorren
ISBN 9789025309183 pagina 157)

Woordaccent

Mijn tweede opmerking is dat we bij een taal altijd moeten letten op het woordaccent. In het Romanes en dus ook in de Sintitaal ligt het accent meestal op de laatste lettergreep. Er zijn uitzonderingen (bij leenwoorden of soms bij gebruik van achtervoegsels). Het is daarom voor een niet Sinto lezer raadzaam eerst goed te luisteren. Hier in de gebedstekst geven de tekens op de letters géén accent aan, maar zijn bedoeld als hulp voor de uitspraak van de klinkers (lang of kort).

We kennen in het Nederlands drie verschillende klinken die we als e schrijven:

Een lange e (hier: **ee**), een korte e (hier: **e/è**) en de stomme e schrijven we als **'u'**.

Colofon

2019 *PWN-Brief 39* is een speciale uitgave van het PWN.

ISSN 2214-1146

Interviews en teksten

Jan van der Zandt m.s.c.
Antoon Egging m.s.c

Redactie

Kantoor PWN
Foto's het PWN

Lay-out en druk

Buro Tweevoud
Monique Raaijmakers

Contactadres

Pastoraat
Woonwagenbewoners
in Nederland – PWN
Stichting Media PWN
Stichting Mgr. Bekkersfonds
Emmaplein 19 C
5211 VZ 's-Hertogenbosch

www.woonwagenpastoraat.nl
pwin@telfort.nl
(073) 7370223

Giften

Een vrijwillige bijdrage om deze *PWN-Brief* te bekostigen stellen wij zeer op prijs en is welkom op NL59 RABO 0121905101 ten name van Pastoraat Woonwagenbewoners in 's-Hertogenbosch. Op ditzelfde banknummer zijn ook giften voor acute noodhulpverlening ten behoeve van woonwagenbewoners, Sinti en Roma welkom.

Het PWN wordt ondersteund door een solidariteitsbijdrage van de gezamenlijke religieuzen in Nederland via de Commissie PIN

Een Christoffelparochie en een Christoffelkapel

Een Christoffelparochie, Christoffelkapel is een parochie/ kapel, een plek, waar de visie van de Heilige Christoffel, de helper en Christusdrager, speciaal wordt uitgedragen. Zoals de kapel van heilig Pater Karel in Munster-Geleen waar op 18 oktober 2019 een kindje en volwassene werd gedoopt door Pater Martin de Korte passionist.

Op deze 18de oktober vieren de paters passionisten ook het feest van hun patroonheilige de heilige Paulus van het Kruis. Op deze speciale feestdag gaf pater Martin een extra zegen aan het Roma-gezin.

Herdenking Sinti en Roma

In Helmond is 25 september een herdenkingsmonument onthuld samen met de familie Hanstein op de plek waar hun familie op 14 mei 1944 werd opgepakt. Hun verhaal is opgetekend door Jolanda Bakker. Tijdens de herdenkingsbijeenkomst zijn een plaquette en struikelstenen onthuld ter nagedachtenis. De verhalen achter de struikelstenen zijn beschreven in de publicatie 'Niet vergeten... struikelstenen in Helmond'. Uit www.owrs.nl

Plaquette voor Sinti onthuld in 's-Hertogenbosch

Bij het station in Den Bosch wordt in de maand november een plaquette geplaatst ter nagedachtenis van dertien Sinti en Roma. In de razzia op 16 mei 1944 werden zij opgepakt op het Bossche woonwagenkamp De Sieb en vermoord in een van de concentratie- en vernietigingskampen van de nazi's. De onthulling van de plaquette vond plaats op 14 oktober 2019 in het Groot Tuighuis in 's-Hertogenbosch.

Herdruk boek Me hum Sinthu

Het boek 'Me hum Sinthu'. *Ik ben zigeuner*. Gesprekken met Zigeuners over de vervolging in de periode '40-'45 en de jaren daarna. Het boek is geschreven door van Jan Beckers in 1980 en in 2019 fotografisch herdrukt. U kunt het boek bestellen door een mailtje te sturen naar boekreservering@gmail.com